

MIJRARE, MIJSTER, MIJTUJRE

Definite ca direcții prioritare în strategia generală a Ministerului Un anumit gen de creație a devenit, dacă nu imposibilă, cel puțin rară. Mă gândesc, de pildă, la Platon. Reiau un exemplu la care țin. Mi-l închipui într-un institut de cercetare, obligat să stea opt ore la birou și să redacteze semestrial un dialog. Șeful de secție trece pe lângă el și, măsurînd cu ochii teancul de file scrise, îl întreabă mobilizator: „Merge, Platon, merge?”.

Îl invoc pe Platon ori de cîte ori mă gândesc la creația personalizată. Consider opera lui o perfecțiune în acest gen. De cîteva decenii bune mesajul și creația unui singur om sînt concurate de „prestații” pe care le asigură grupuri de indivizi preocupați să fie cît mai obiectivi și mai neutri. Muzeul este unul dintre domeniile unde s-a impus în mod definitiv „creația de colectiv”. Ca urmare, în spatele expozițiilor găsești programe științifice și culturale, colecții tratate cu rigoare, specialiști care execută, fiecare, partea sa de proiect, formule muzeografice la modă, teme impuse de actualitate și puțină, foarte puțină patimă, reprimată atent. Este limpede că vremea marilor „nebuni” fondatori de muzee a trecut și că relația lor pasională cu obiectele a căzut în desuetudine. O altă expresie a excesului ziditor, mecenatul, a făcut loc sponsorilor și sistemelor de finanțare unde proiectul înseamnă nu un om, ci un dosar. Fac simple observații, mă feresc să-mi exprim rezervele, accept că fiecare epocă și societate își face muzeele de care are nevoie și pe care le merită. În dezacord total sînt numai cu procesele care au transformat muzeul în marfă și vizitatorul în client. În schimbul biletului, pe care îl plătește uneori foarte scump, vizitatorului îi revine dreptul de a pretinde. Smerenia, sfiala pe care le presupunea **muzeul - templu** au dispărut.

Mă întreb ce s-ar fi ales de muzica de cameră în cazul în care turismul sau tendințe populiste ar fi făcut să fie cîntată pe stadioane ? În muzică, și nu numai, pare natural ca fiecărui gen să-i corespundă un anumit public, muzeele, în schimb, sînt făcute pentru toți și, de fapt, cel mai puțin pentru iubitorul de muzeu, vizitatorul pregătit pentru un dialog subtil cu obiectul, cel care ar trebui să fie publicul specific și privilegiat. N-am întîlnit încă o analiză serioasă care să evidențieze **în ce fel și cît** perturbă pe vizitatorul avizat mesajele adresate, să zicem, turistului, adică insul nimerit în muzeu întîmplător.

În punctul în care ne aflăm am ajuns pe multe căi și cel mai greu de reabilitat în muzeu va fi **omul**. Momentul în care expozițiile vor fi semnate de autor este departe, ieșirea din anonimatul pe care îl instituie activitatea de grup se face greu. Iar în condițiile unui prezent obsedat de corectitudine, pentru elite – și minoritare, și defavorizate – se găsesc puțini care să lucreze. Lansez o provocare muzeelor din România care dispun de libertăți neînchipuite în alte țări: pe cînd o expoziție la care accesul vizitatorilor se va face nu cumpărînd un bilet, ci pe baza unui test minimal care să facă dovada cunoștințelor necesare înțelegerii?

Criza de identitate a muzeului este adîncă, noroc că puțini își dau seama. Un semn este modul în care stabilesc istoricii originile muzeului, fie în antichitate sau în primul mileniu al erei noastre, fie la mijlocul mileniului II. Faptul este posibil avînd în vedere ambiguitatea pe care o provoacă existența muzeelor de

EDITORIAL

artă și a celor de societate. Colecții de artă, pe de o parte, și colecții compuse din obiecte de tot felul, primele acumulate și protejate din timpuri imemorabile și celelalte acceptate mai întâi ca simple curiozități și ulterior pentru valoarea lor de document.

În mileniul III muzeul intră cu o valoroasă moștenire exprimată în colecții și în știința de a le conserva și expune. Este la fel de sigur însă că, pe lângă această moștenire, muzeul poartă la remorcă un important bagaj de poncife și prejudecăți. În prezentul imediat este inutil să lupți cu acestea; cine poate să spere că va câștiga contestînd muzeului caracterul educativ? Dificultatea constă în faptul că la originea poncifelor și a prejudecăților există o bază de adevăr. **Muzeul învață**, poate să ne învețe; de aici pînă la a deveni o atenansă a instituțiilor de învățămînt, însă, drumul e lung. Pagubele pe care le produce perspectiva educativă în relația dintre vizitator și obiect este enormă, mirarea, misterul, ereditatea semantică a obiectului sînt fie anulate, fie minimalizate. Explicațiile referitoare la vechimea, originea, autorul, materia din care este făcut obiectul, modul său de funcționare creează o relație stereotipată cu acesta. Obiectul capătă sens numai prin prisma răspunsurilor date acestor întrebări. În felul acesta sînt periclitate actul de contemplație și raportarea liberă la obiect, semantizarea lui prin procese de analiză și conexiuni pe care fiecare vizitator le face în funcție de sensibilitatea și instruirea lui.

Rețin din ceea ce spun cei care se ocupă de teoria muzeului două aspecte: faptul că omul gol nu colecționează și că expunerile din muzee se află în ruptură de timp și spațiu față de cotidian. Este adevărat că omul gol nu colecționează, dar trebuie să observăm că omul covîrșit de obiecte colecționează besmetic. Agresat, frustrat de lucruri care intră și ies din viața lui în ritmuri dictate de mode, omul a încetat să mai fie fidel față de obiecte. În această direcție, muzeul ar avea un cuvînt greu de spus. Tot așa cum ar putea, renunțînd la ruptura pe care o invocam anterior, să devină o terapie a prezentului, să facă din obiectul mărturisitor un agent mîntuitor într-o lume tot mai pîndită de ispita virtualului.

Irina NICOLAU